

ТЕРМІН МЕДІЙНИЙ ТА СПОРІДНЕНІ З НИМ

© Сербенська О. А., Бабенко В. В., 2014

Аналіз порівняно невеликої групи українських лексем, споріднених із запозиченим словом *media*, з погляду морфологічної адаптації, тенденцій та закономірностей термінотворення, правописної кодифікації дає підставу авторам підкреслити потребу скоординованої праці українських професіоналів над упорядкуванням системи термінів медійної сфери.

Ключові слова: українська мова, термінологія, термін *media*, морфологічна адаптація, термінотворення, правописні проблеми.

The analysis of a relatively small group of Ukrainian lexical units related to the foreign word «media» in terms of morphological adaptation and trends and patterns of terminology and spelling codification gives the authors a reason to stress the need for a concerted effort of Ukrainian professionals to systematize terms of the media sphere.

Keywords: Ukrainian language, terminology, term «media», morphological adaptation, terminology, spelling problems.

Медійна сфера, безпосередньо пов'язана із процесом комунікації, у цивілізаційному суспільстві виконує надзвичайно важливі функції – вона покликана збирати, магазинувати, зберігати, передавати, поширювати інформацію. Усе це фіксується на рівні мовних знаків-термінів, здатних відповідно до вироблених вимог позначати найрізноманітніші поняття цієї галузі знань. Належно впорядкована й описана у відповідних словниках термінологія повинна знайомити суспільство, передусім молодь, з поняттями не лише узвичаєними, а й з новими, популяризувати знання, що стосуються різних аспектів медійної справи, – технічних, економічних, політичних, правових, культурологічних, літературознавчих, мовознавчих, типологічних і т. д.

Мета – впорядкування понять української медійної справи; на прикладі невеликої групи термінів показати різнобій у їх функціонуванні. Безперечно, є праці такого характеру, переважно словники, але автори по суті обмежуються короткими дефініціями [1; 2], у перекладних – не завжди враховують особливості національної мови, на яку перекладають [7; 8]. У державах, де ряд спеціалізованих інституцій постійно дбає про високий рівень мовної культури, впорядкуванню терміносистем приділяють велику увагу. Приміром, у Польщі ще наприкінці 70-х років видано «Енциклопедію знань про пресу». 2006 р. за ред. проф. В. Пісарека вийшла колективна праця «Словник медійної термінології» [10]. Загально визнано, що добре розвинуті терміносистеми з глибокою галузевою диференціацією, є одним з важливих показників рівня розвитку літературної мови. Роботу над українською медійною термінологією поки що не скоординовано, функціонують невиправдані варіанти (*новинний текст/новинарний текст*), невмотивовані кальки (*зйомка, зарисовка*), засилля англіцизмів, різнобій у написанні (*медіаграмотність/медіа-грамотність; медія-магнати, медія насильство*), проблеми морфологічної адаптації (*працюю в медіа/працюю в медіях*).

З-посеред новотворів останнього часу в українській мові закріпився прикметник *медійний*, «безболісно» відтіснивши в пасив складені та складноскорочені терміни *засоби масової інформації – ЗМІ*, які ще порівняно недавно активно вживалися в спеціальній літературі. Перевага новоутворених сполучень із словом *медійний* в економії мовної енергії, у семантичній компактності. Приміром, *медійний* (-а, -е, -і) *текст, дискурс, форма, огляд, повідомлення, дискусії, подія, бачення, сприйняття; цех, канал, ринок, простір, поле; громадськість, спільнота; досягнення, проект, досвід, освіта, активи, традиції; група, юристи, експерти, організація, середовище, людина* та ін. Запозичене слово *media*

наша мовна практика графічно закріпила в кирилиці, воно, виявивши вітальну силу мови, у яку ввійшло, успішно здолало дериватологічні бар'єри – дало основу для творення прикметника *медійний*, від якого природно постав іменник *медійник*, що закріпився в сучасному публіцистичному дискурсі. Приміром: *відповіді повинен сьогодні знайти для себе кожен медійник* (День, с. 7–8, 02.2014); *закони, що забезпечують захист прав медійників, не діють* (с. 24). Однак запозичення *media* поки що в нашій мові повністю не адаптувалося.

Виникає запитання: якщо прикметники на *-ійний* є похідними утвореннями від іменників на *-ія* (*агітаційний* ← *агітація*, *професійний* ← *професія*), то чому мовна практика не морфологізувала запозичене слово *media*? В українському медійному просторі маємо різнобій щодо вживання форми цього слова. Преса, за нашими спостереженнями, надає перевагу невідмінюваній формі, її, приміром, послідовно вживає газета «День». Спеціалізоване видання «Журналіст України» частіше вживає невідмінювану форму, хоч натрапляємо й на форму з відмінковими закінченнями т. зв. множинних іменників. Тільки в одному числі часопису читаємо: *за красивою вівіскою незалежних медіа – банальне утримування за рахунок олігархів; у нас, в Данії, держава надає фінансову підтримку різним медіям* [3, с. 3, 5 та ін.].

Різнобій щодо цього спостерігаємо і в науковій літературі; іноді навіть у тексті одного автора функціює відмінювана й невідмінювана форма. Пор.: *ступінь довіри реципієнтів до медій і діяльність мас-медіа, у наших медіа* [9, с. 5–48]. Є, безперечно, автори більш послідовні [4]. Отже, у свідомості носіїв мови відмінювана форма постає як природна. Уніфікація, безперечно, потрібна, але не лише щодо морфологічної адаптації терміна. Важливим є і правописні моменти. Це написання складних слів, компонентом яких є слово *медіа* (чи *медія*?). Отже: *медіа-сфера, медіа-представник, медіа-грамотність і медіасередовище, медіаграмотність, медіаосвіта*, каменем спотикання для нашої правописної практики є вживання в композитах такого характеру буквосполук *-іа-* чи *-ія-*. Аналіз з погляду законів словотворення, морфологічної адаптації, норм правопису, функціонування в різних текстах невеликої групи українських термінів, дериватологічно та семантично споріднених із англіцизмом *media*, дає право стверджувати, що українська медійна термінологіка потребує скоординованих зусиль фахівців, щоб подати нашій громадськості, насамперед молоді, що працює в медійній царині, опрацьовану відповідно до сучасних вимог систему медійних знань, зацікавлювати ними суспільство і поширювати їх.

1. Григораши Д. Журналістика у термінах і виразах / Д. Григораши. – Л. : Вища шк., 1974. – 294 с. 2. Дмитровський З. Термінологія зображальних засобів масової комунікації : Довідкове видання / З. Дмитровський. – Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. – 216 с. 3. Журналіст України. – № 3. – 2014. 4. Кулик В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки / В. Кулик. – К. : Критика, 2010. – 655 с. 5. Мащенко І. Енциклопедія електронних мас-медіа / І. Мащенко. – Запоріжжя : Дике Поле, 2006. – 384 с. 6. Михайлин І. Л. Журналістика. Словник-довідник. – К. : Академвидав, 2013. – 320 с. 7. Нелюба А., Нелюба С. Лексико-словотворчі інновації (2004 – 2006). – Х. : Майдан, 2007. – 144 с. 8. Словник журналіста : терміни, мас-медіа, постаті / За заг. ред. Ю. М. Бідзілі. – Ужгород : ВАТ «Видавництво Закарпаття», 2007. – 224 с. 9. Теле- та радіожурналістика. зб. наук. пр. – Вип. 10. – Л., 2011. – С. 5–48. 10. Słownik terminologii medialnej / Red. Walery Pisarek. – Kraków, 2006. – 250 s.